11. 7. 2001

ID: 10519

Souhrn práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu

Souhrn práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu má majetkovou hodnotu, připadne-li tato majetková hodnota výlučně jednomu z rozvedených manželů, znamená to, že je nutno tuto majetkovou hodnotu ocenit a vypořádat.

Souhrn práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu má majetkovou hodnotu, připadne-li tato majetková hodnota výlučně jednomu z rozvedených manželů, znamená to, že je nutno tuto majetkovou hodnotu ocenit a vypořádat.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16.5.2001, sp.zn. 30 Cdo 726/2001)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce J. P., zastoupeného advokátem, proti žalované I. P., zastoupené advokátem, o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, vedené u Okresního soudu v Táboře pod sp. zn. 5 C 69/93, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích - pobočka v Táboře ze dne 5. 10. 2000, č. j. 15 Co 599/2000-168, tak, že rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích - pobočka v Táboře ze dne 5. 10. 2000, č. j. 15 Co 599/2000-168 a rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 28. 4. 2000, č. j. 5 C 69/93-151, se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Rozsudkem ze dne 14. 2. 1997, č. j. 5 C 69/93-48, vypořádal Okresní soud v Táboře bezpodílové spoluvlastnictví býv. manželů J. a I. P. tak, že do vlastnictví žalobce přikázal věci a hodnoty v celkové výši 53.567,- Kč, včetně zůstatkové hodnoty členského podílu v SBD T. za byt 3 + 0 s přísl. v S., sídl. S. 703/III ve výši 19.417,- Kč. Do vlastnictví žalované přikázal věci a hodnoty ve výši 18.760,- Kč. Žalobci uložil povinnost uhradit dluh z půjček u Č. s., a. s., ve výši 47.615, 80 Kč ke dni 2. 10. 1992 s tím, že úroky z této půjčky jsou oba účastníci povinni zaplatit rovným dílem. Žalované dále uložil povinnost zaplatit žalobci na vyrovnání podílů částku 6.404, 40 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku a oběma účastníkům uložil povinnost zaplatit soudní poplatek. Právo na náhradu nákladů řízení žádnému z účastníků nepřiznal.

K odvolání žalované Krajský soud v Českých Budějovicích - pobočka v Táboře usnesením ze dne 30. 1. 1998, č. j. 15 Co 533/97-60, cit. rozsudek Okresního soudu v Táboře zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, když se neztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně, že hodnotu členského podílu v SBD T. tvoří v daném případě zůstatková hodnota členského podílu vykázaná v účetnictví družstva. V té souvislosti vyslovil svůj závazný právní názor, že pokud je předmětem bezpodílové spoluvlastnictví manželů (dále též „BSM") i členský podíl v bytovém družstvu, je nutno v současné době, t.j. po 1. 1. 1992, kdy nabyl účinnosti obchodní zákoník, stanovit jeho hodnotu v reálných tržních cenách a tomu pak přizpůsobit výši přiměřené náhrady. K tomu uložil soudu prvního stupně

provést důkaz znaleckým posudkem.

Okresní soud v Táboře po splnění uloženého a jsa vázán právním názorem odvolacího soudu rozsudkem ze dne 30. září 1998, č. j. 5 C 69/93-97, do vlastnictví žalobce přikázal věci a hodnoty v celkové výši 434.150,- Kč, včetně zůstatkové hodnoty členského podílu v SBD T. za uvedený družstevní byt ve výši 400.000,- Kč a do vlastnictví žalované přikázal věci a hodnoty ve výši 18.760,- Kč. O úhradě dluhu z půjček u Č. s. a o úhradě úroků z těchto půjček rozhodl okresní soud stejně jako v prvním rozsudku. Žalobci pak uložil zaplatit žalované na vyrovnání podílů částku 183.887,- Kč do tří měsíců od právní moci rozsudku. Dále rozhodl o povinnosti zaplatit soudní poplatek a zálohované znalečné a o náhradě nákladů řízení. Žalované nepřiznal právo na osvobození od soudních poplatků. K odvolání žalobce Krajský soud v Českých Budějovicích - pobočka v Táboře usnesením ze dne 20. 7. 1999, č. j. 15 Co 103/99-119, i tento rozsudek Okresního soud v Táboře, s výjimkou výroku o nepřiznání osvobození žalované od povinnosti zaplatit soudní poplatek, zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení. Odvolací soud schválil postup soudu prvního stupně pokud v souladu s právním názorem, vysloveným v jeho dřívějším zrušovacím rozhodnutí, zjišťoval tržní hodnotu členského podílu žalobce v SBD T. Neztotožnil se však se způsobem jeho ocenění a závěr o hodnotě členského podílu v částce 400.000,- Kč shledal za nedostatečně podložený. Podle odvolacího soudu v daném případě ocenění hodnoty členského podílu v bytovém družstvu nebylo možno provést nákladovou metodou a lze ji prakticky určit jen srovnávací metodou. V tomto směru dal soudu prvního stupně konkrétní pokyny.

Okresní soud v Táboře nato rozsudkem ze dne 28. 4. 2000, č. j. 5 C 69/93-151, z věcí patřících do společného jmění účastníků přikázal do vlastnictví žalobce obývací stěnu Galant v ceně 15.200,- Kč, televizor DAIWOO v ceně 7.500,- Kč, koberec v ceně 3.100,- Kč, hi-fi věž YOKO v ceně 6.700,- Kč, žehlící prkno v ceně 300,- Kč, 7 ks příslušenství z koupelnové soupravy v ceně 250,- Kč, shrnovací dveře v ceně 1.100,- Kč a hodnotu členského podílu žalobce z bytu o velikosti 0 + 3 s přísl. v S., sídl. S. č. 703/III , patřícího SBD T., ve výši 381.400,- Kč, tedy věci a hodnoty v celkové výši 415.550,- Kč. Do vlastnictví žalované pak přikázal pračku Candy v ceně 5.000,- Kč, chladničku Minsk v ceně 4.200,- Kč, videopřehrávač Panasonic v ceně 7.000,- Kč, videokazety v ceně 1.500,- Kč, lustr v ceně 160,- Kč, stínidlo z umělé hmoty s lustrem v ceně 200,- Kč a tři součásti koupelnové soupravy v ceně 250,- Kč, tedy věci a hodnoty v celkové výši 18.766,- Kč. Žalobce zavázal zaplatit dluh z půjčky u Č. s. ke dni 2. 10. 1992 ve výši 47.615, 80 Kč a oba účastníky rovným dílem zaplatit Č. s. úroky z této půjčky. Žalobci dále uložil povinnost zaplatit žalované na vyrovnání podílů částku 174.587, 10 Kč, a to ve dvou splátkách; první ve výši 100.000,- Kč do 3 měsíců, zbytek pak do jednoho roku od právní moci rozsudku. Dále rozhodl o povinnosti žalobce a žalované zaplatit soudní poplatek a o povinnosti žalované zaplatit zálohované znalečné. O nákladech řízení rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá na jejich náhradu právo. Po zrušení dvou předchozích rozsudků v této věci, kdy spornou zůstala již jen hodnota členského podílu v družstvu, vycházel okresní soud z doplněného posudku znalce, který hodnotu členského podílu žalobce v SBD T. vyčíslil částkou 381.000,- Kč a s přihlédnutím k této skutečnosti nově určil podíly účastníků.

Krajský soud v Českých Budějovicích - pobočka v Táboře rozsudkem ze dne 5. 10. 2000, č. j. 15 Co 599/2000-168, uvedený rozsudek ve věci samé potvrdil, když výrok o splátkách vypořádacího podílu doplnil v tom smyslu, že žalobce je povinen splátky zaplatit vždy žalované. O nákladech odvolacího řízení rozhodl tak, že na jejich náhradu nemá žádný z účastníků právo.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení

§ 238 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a odůvodnil je poukazem na ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř., že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, které shledává ve způsobu určení hodnoty jeho členského podílu v SBD T. Žalobce (dále též dovolatel) nesouhlasí se závěry odvolacího soudu, že v daném případě musí být hodnota členského podílu v bytovém družstvu stanovena v tržní ceně, které se vymykají dosavadní soudní praxi a nemají oporu v platných právních předpisech. Je sice pravdou, že v souvislosti s převodem nájemního vztahu k družstevnímu bytu se s členským podílem obchoduje, avšak jeho hodnotu pro účely vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů nelze podle dovolatele stanovit s přihlédnutím k této okolnosti. Členský podíl v SBD ani nájemní právo k družstevnímu bytu není „věc" ve smyslu § 118 odst. 1 obč. zák., a proto nepožívají stejné ochrany vlastnictví, jako je tomu u „věci". V případě, že by člen družstva svého práva k bytu pozbyl, členský podíl mu nebude vyplacen v tzv. tržní ceně, nýbrž v „zůstatkové" hodnotě. K tomu dodává, že pozbytí tohoto práva nezáleží vždy na vůli člena, může k němu dojít i proti jeho vůli a na rozdíl od vlastnického práva k věci i bez ekvivalentní náhrady. Právní režim členského podílu v SBD není totožný s právním režimem věcí náležejících do BSM, a proto ani způsob jejich ocenění nemůže být totožný. Dovolatel dále namítá, že k zániku manželství došlo v době, kdy nebylo možno tzv. tržní cenu řádně stanovit ani zjistit, protože převod členských práv za cenu vyšší, než byla zůstatková hodnota členského podílu, byl protiprávní.

Jako další námitku uplatnil dovolatel to, že i kdyby byl správný názor odvolacího soudu, že vyčíslit členský podíl v bytovém družstvu bylo nutno v tzv. tržní ceně, měl vycházet z reálné skutečnosti v roce 1991, kdy uvedený družstevní byt byl účastníky „koupen" (byť v rozporu s právními předpisy) od dřívějšího nájemce za 110.000,- Kč, což bylo objektivně prokázáno.

S ohledem na uvedené skutečnosti dovolatel navrhl, aby dovolací soud napadený rozsudek, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Táboře zrušil a věc vrátil Okresnímu soudu v Táboře k dalšímu řízení.

Žalovaná v písemném vyjádření zpracovaném jejím zástupcem navrhla dovolání zamítnout s tím, že rozsudky obou soudů jsou správné, když současně odmítla názor dovolatele, že soud měl přihlížet k ceně, za níž byl předmětný byt neoficiálně koupen, protože k enormnímu nárůstu cen za převody členských práv a povinností spojených s členstvích v bytovém družstvu došlo až po 1. 1. 1992, kdy vstoupila v účinnost právní úprava umožňující volné obchodování s členskými podíly. Za správný považuje ten postup, kdy je vycházeno z nejbližší zjištěné cenové úrovně v době volné převoditelnosti členství a takto zjištěná obecná cena je zpětně přepočítána k datu právní moci rozvodu manželství účastníků o koeficient inflace.

Při posuzování tohoto dovolání vycházel dovolací soud z ustanovení části dvanácté, hlavy I, bodu 17 zákona č. 30/2000 Sb., jímž byl změněn a doplněn zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, podle něhož dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. V dalším textu použitá zkratka „o. s. ř." znamená občanský soudní řád ve znění před novelizací zákonem č. 30/2000 Sb.

Dovolání je přípustné podle § 238 odst. 1 písm. b) o. s. ř., protože rozsudkem odvolacího soudu byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil a

obsahuje způsobilý dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo proti rozsudku odvolacího soudu podáno oprávněnou osobou, řádně zastoupenou advokátem, ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a po přezkoumání věci dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Došlo-li k zániku manželství rozvodem (a nejde-li o případ, kdy práva na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu nabyl jeden z rozvedených manželů před uzavřením manželství) rozhodne soud, nedohodnou-li se rozvedení manželé, na návrh jednoho z nich o zrušení tohoto práva, jakož i o tom, kdo z nich bude jako člen družstva dále nájemcem bytu; tím zanikne i společné členství rozvedených manželů v družstvu (§ 705 odst. 2 obč. zák.). V dané věci Okresní soud v Táboře rozsudkem ze dne 30. 5. 1994, č. j. 6 C 32/94-30, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích dne 11. 11. 1994, č. j. 7 Co 2467/94-47, zrušil právo společného nájmu účastníků k družstevnímu bytu 0+3 s přísl. v domě č. 703/III, sídl. S., v S. a rozhodl, že výlučným nájemcem bytu a členem družstva bude nadále žalobce. Rozsudek nabyl právní moci dne 17. 1. 1995.

Podle ustanovení § 149 odst. 1 obč. zák., ve znění platném do 31. 7. 1998, zanikne-li bezpodílové spoluvlastnictví, provede se vypořádání podle zásad uvedených v § 150 téhož zákona. Neprovede-li se vypořádání dohodou, provede je na návrh některého z manželů soud (§ 149 odst. 3 obč. zák.v tehdy platném znění). Při vypořádání se vychází z toho, že podíly obou manželů jsou stejné. Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Dále se přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společných věcí. Při určení míry přičinění je třeba vzít též zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti (§ 150 obč. zák. ve znění platném do 31. 7. 1998).

Odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud přikázal do vlastnictví žalobce mj. hodnotu členského podílu k bytu v S., sídl. S. č. 703/III ve výši 381.400,- Kč.

Nejvyšší soud konstatuje, že tento závěr soudů obou stupňů není správný. Pochybení soudů obou stupňů spočívá již v tom, že tuto hodnotu přikazují do vlastnictví žalobce. Výlučným nositelem členských práv a povinností, včetně práva na majetkové vypořádání při případném zániku členství za trvání družstva, se stal žalobce již okamžikem, kdy nabyl právní moci rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 30. 5. 1994, č. j. 6 C 32/94-30, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích dne 11. 11. 1994, č. j. 7 Co 2467/94-47. V rámci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů tedy soud již nemohl do výlučného vlastnictví účastníka přikazovat hodnotu členského podílu v bytovém družstvu. Úkolem soudu bylo posoudit, zda členství v bytovém družstvu (jehož obsahem je mj. i nájemní právo k bytu) má majetkovou hodnotu, a v případě, že ano, vyčíslit tuto hodnotu a provést její vypořádání.

Je nepochybné, že členství v družstvu, představující souhrn členských práv a povinností, má i

majetkovou hodnotu. Tato skutečnost vyplývá i z toho, že při zániku členství za trvání družstva má člen nárok na majetkové vypořádání (na vypořádací podíl). Podle obchodního zákoníku jsou členská práva a povinnosti spojená s členstvím v bytovém družstvu převoditelná, aniž se vyžaduje souhlas orgánu družstva (srov. § 230 obchodního zákoníku), a to i za úplatu.

Závěr, že souhrn práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu má majetkovou hodnotu a že tato majetková hodnota připadla výlučně jednomu z rozvedených manželů, znamená, že je nutno tuto majetkovou hodnotu ocenit a vypořádat.
Při řešení této otázky nelze opomenout, že podstatou věci je spor o „členský podíl" v bytovém družstvu (nikoli o nájem družstevního bytu), jenž připadl žalobci.

Pojem „členský podíl" v družstvu je v obchodním zákoníku užit pouze v souvislosti s jeho vypořádáním při zániku členství (§ 226 odst. 1 písm. d/ obch. zák.). S ohledem na ustanovení § 260 obch. zák. se jím však rozumí „podíl" definovaný v § 61 odst. 1 obch. zák. - tedy míra účasti člena na čistém obchodním jmění družstva.

Takto abstraktně vymezený „podíl" nachází své konkrétní hodnotové vyjádření ve „vypořádacím podílu", na nějž vzniká členu družstva nárok při zániku jeho členství za trvání družstva (srov. § 233 odst. 1 obch. zák.). Vypořádací podíl představuje určení majetkové účasti člena družstva v tomto družstvu (pro případ zániku jeho členství) a je tedy právem majetkové povahy.

Kritériem pro stanovení vypořádacího podílu je podle § 233 odst. 2 obch. zák. poměr splaceného vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství. Vzhledem k tomu, že pro určení jeho výše je rozhodný stav čistého obchodního jmění družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo (§ 233 odst. 3 obch. zák.), je vypořádací podíl odrazem hospodářské bilance družstva. Řádně provedená účetní závěrka respektující ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění zákona č. 117/1994 Sb. a zákona č. 227/1997 Sb., a vycházející z pravidel stanovených v opatření federálního ministerstva financí č. V/20 100/92, oznámeného v částce 106/1992 Sb., totiž poskytuje objektivní údaje o rozdílu majetku a závazků družstva.

„Členský podíl" ve smyslu § 61 odst. 1 obch. zák. v projednávané věci představuje majetkovou účast žalobce na podnikání SBD T. a hodnotově je určován právě stavem čistého obchodního jmění družstva. Shora uvedeným způsobem určená výše vypořádacího podílu tedy vyjadřuje i hodnotu „členského podílu" při zániku členství v družstvu z jakýchkoli důvodů (srovnej závěry Nejvyššího soudu České republiky v rozsudku ze dne 21. 3. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2995/99, ve spojení s nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2001 sp. zn. I. ÚS 343/2000). Pokud okresní soud a odvolací soud vycházely z jiných úvah, nebylo možno se s nimi ztotožnit. Základním východiskem pro ně měla proto být zpráva SBD T., z níž vyplývá, že tzv. zůstatková hodnota členského podílu k předmětnému bytu činila ke dni 2. 10. 1992 - 19.417,- Kč. To proto, že možnost užívat nadále družstevní byt jedním z rozvedených manželů nelze tržním způsobem (tzn. korunově) vyjádřit. O tuto hodnotu se měli účastníci v rámci vypořádání BSM především podělit. Na druhou stranu však nelze pominout, co bylo v dané věci nesporné, že byt byl účastníky získán převodem členských práv a povinností za trvání manželství v roce 1991 za 110.000,- Kč. Soudy musí proto zvážit, zda předmětem vypořádání se neměla stát i tato částka.

Z uvedeného vyplývá, že dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. je naplněn, proto Nejvyšší soud České republiky rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, se vztahují i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i rozsudek Okresního soudu v Táboře a vrátil mu věc k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá o. s. ř.). V něm bude tento soud postupovat podle ustanovení § 243d odst. 1 o. s. ř.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejné zakázky
- Výklad právních předpisů, přepravní smlouva
- Smluvní pokuta (exkluzivně pro předplatitele)
- Zpráva o vztazích
- Zákaz konkurence
- Vypořádací podíl v bytovém družstvu (exkluzivně pro předplatitele)
- Základní kapitál
- Skladování
- Smlouva o obchodním zastoupení (exkluzivně pro předplatitele)
- Škoda a identifikace poškozeného (exkluzivně pro předplatitele)